

TEME

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 41, godina XXI
maj, 2016. [str. 29-32]

© Monos 2016

Spomen-soba 1992.–1995. Općine Gračanica - idejna skica projekta

Edin Šaković, prof.

U ovom prilogu autor je u vidu idejne skice razradio inicijativu za otvaranje "Spomen-sobe 1992. – 1995." u kojoj će se prikupljati i prezentirati muzejski eksponati iz razdoblja agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992. – 1995.) sa šireg područja općine Gračanica. Cilj je da se očuva i izgrađuje kultura sjećanja na to razdoblje bosanskohercegovačke historije. Predviđeno je da ova muzejska zbirka djeluje u okviru Bosanskog kulturnog centra i bit će smještena u zgradi Doma kulture.

Ključne riječi: spomen-soba, općina Gračanica, kultura sjećanja, eksponati, muzejska zbirka

Projekt podrazumijeva aktivnosti na formiranju posebne muzejske, dokumentacione i memorijalne kolekcije, posvećene razdoblju agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992.–1995. i Odbrambeno-oslobodilačkog rata na području Gračanice i okoline, njezinom uređenju, izlaganju i stavljanju u funkciju, u vidu posebne *Spomen-sobe 1992.–1995.*, koja bi djelovala pri Javnoj ustanovi Bosanski kulturni centar. Ova ustanova bi bila i glavni nosilac programa sakupljanja i sređivanja građe (muzejske, arhivske, bibliotečke, memorijalne i govorne), koja bi se u početnoj fazi projekta, nakon odgovarajuće obrade i evidentiranja, pohranila i izložila u *Spomen-sobi 1992.–1995.* Spomen-soba bi se koristila u edukativne, istraživačke, memorijalne i druge svrhe i stalno bi se obogaćivala novim materijalom.

U čemu je značaj projekta?

Na općini Gračanica ne postoji nikakav institucionalni, niti bilo kakav drugi vid brige za prikupljanje,

zaštitu i očuvanje historijske, muzejske i arhivske građe iz perioda agresije na Bosnu i Hercegovinu i Odbrambeno-oslobodilačkog rata (1992.–1995.), zbog čega je znatan dio te građe već nepovratno propao.

Očuvanje i zaštita pokretne kulturne baštine predstavlja opću kulturnu i društvenu potrebu, što još više dolazi do izražaja kada se radi o građi iz navedenog razdoblja, odnosno vremena odbrane od agresije, koja predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti svih onih koji se zalažu za opstojnost Bosne i Hercegovine i njenih naroda.

Imajući u vidu da se, uslijed specifičnih okolnosti i društvenih odnosa u savremenoj Bosni i Hercegovini, historija ovoga razdoblja uglavnom prešućuje ili pak krajnje tendenciozno predstavlja, a nerijetko i otvoreno falsificira, pri čemu se izjednačavaju žrtve i agresori – spomenuta potreba je utoliko izraženija.

Slične muzejske kolekcije i spomen-sobe već postoje i djeluju u brojnim drugim gradovima Bosne i Hercegovine, pokazujući svoje puno opravdanje – kako na memorijalnom i edukativnom planu, tako i na onom razvojnom, budući da neke od njih privlače znatan broj posjetilaca, doprinoseći turističkoj ponudi dotičnog mjesta.

Koji su planirani ciljevi i očekivani rezultati?

Sakupiti i spasiti historijsku građu sa područja općine Gračanica iz perioda 1992.–1995. godine;

Obraditi spomenutu građu i učiniti je dostupnom naučnoj, kulturnoj i drugoj javnosti, te koristiti u edukativne, memorijalne i druge svrhe;

Urediti *Spomen-sobu 1992.–1995.*, koja će upotpuniti kulturnu ponudu Gračanice, ujedno predstavljajući i jedinstven, prepoznatljiv spomenik svima koji su svojim životima, djelovanjem i zalaganjem dali doprinos odbrani i opstanku Bosne i Hercegovine.

Izložbena postavka će se urediti tako da:

- afirmira pravedan i antifašistički karakter odbrane Bosne i Hercegovine 1992.–1995.,
- afirmira vrijednosti i autoritete odbrane, kako na širem, državnom, tako i na lokalnom planu;
- podcrtava autohtonost i autentičnost pokreta otpora agresiji, kao i njegovu širinu i masovnost;
- ističe brutalnost agresije na Bosnu i Hercegovinu i zločinačke nakane agresora.

Ko stoji iza projekta?

Nosilac projekta će biti J.U. *Bosanski kulturni centar* Gračanica, a realizirat će se i odvijati u okviru redovnih aktivnosti ove ustanove, kroz saradnju sa građanima – pojedincima i udruženjima, u prvom redu sa boračkim organizacijama.

Planirano je da se saradnja uspostavi i sa drugim naučnim i kulturnim ustanovama, u prvom redu Arhivom Tuzlanskog kantona, kao i nadležnim ministarstvima i općinskim službama, te Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.

Kako će se projekt odvijati?

Projekt bi trebalo da se realizuje u četiri faze:

Program sakupljanja historijske građe, što obuhvata promociju i prezentaciju projekta, uvezivanje i koordinaciju sa boračkim organizacijama i udruženjima, javni poziv za građane i privatne imaoce građe, sve do prikupljanja građe u Bosanski kulturni centar;

Evidentiranje, obrada i sortiranje građe (arhivske, bibliotečke i muzejske), organiziranje posebnih kolekcija, inventarisanje i sigurno spremanje;

Uređenje Spomen-sobe 1992.–1995. – što podrazumijeva adaptaciju i uređenje prostora, izlaganje dijela građe i sigurno deponovanje ostatka građe;

Rad Spomen-sobe: svečano otvorenje i promocija; organiziranje posjeta i edukativnih radionaca za učenike osnovnih i srednjih

škola, posjete građana i predstavnika nevladinog sektora, te gostiju i turista, itd. – uz kontinuirano dalje prikupljanje građe i stalno obogaćivanje zbirke i spomen-sobe.

Kakva će se vrsta građe sakupljati?

Spomen-zbirka bi se sastojala od historijske građe u najširem smislu riječi, dakle svega onoga što svjedoči o razdoblju agresije na Bosnu i Hercegovinu i Odbrambeno-oslobodilačkom ratu, u svim njegovim aspektima: organizacija, priprema i vođenje odbrane; jedinice Armije RBiH na ovome prostoru i njihovo djelovanje, najvažnije bitke, poginuli borci/šehidi; funkcioniranje civilne vlasti u ratnim uvjetima i život naroda; razaranja, ratni zločini i stradanja civila itd.

Kao takva, ona obuhvata:

Muzejsku građu – sve vrste predmeta koji svjedoče o ratu 1992.–1995. godine, uključujući: svaku vrstu vojne opreme i njenih dijelova, naoružanje i dijelove naoružanja, lične vojne dokumente, uniforme, ambleme, ostatke agresorskih granata koje su padale na civilna naselja ovog kraja, sve predmete koji svjedoče o životu civila u ratu itd.;

Arhivsku građu – sve vrste ratnih dokumenata (uključujući zaplijenjene agresorske), zatim ratne karte, skice i bilježnice, ratne fotografije, audio i video-snimke itd., sve to u originalu ili kopiji/reprodukciji;

Bibliotečku građu – ratne knjige, štampa (novine i listovi), letci, plakati, proglasi i sl.;

Memorijalnu građu i govornu (oralnu) historiju: predviđeno je da se, u okviru rada Spomen-zbirke 1992.–1995., prikuplja memoarska građa i usmena historija o Ratu za BiH 1992.–1992., odnosno svjedočanstva neposrednih učesnika: organizatora odbrane, komandanata i komandira, ali i svih drugih boraca, učesnika istaknutih bitki, svjedoka zločina, kao i običnih ljudi, civila – pohranjenu u audiovizuelnom i pisanom obliku.

Kako pomoći u realizaciji projekta?

Najveća vrsta pomoći jesu *donacije historijske građe* za Spomen-zbirku.

Donatorima će biti uručene zahvalnice i bit će upisani u posebnu *Knjigu donatora*, koja će se čuvati kao sastavni dio Spomen-zbirke, odnosno Spomen-sobe.

Prihvatit će se i pozajmljivanje građe radi izlaganja, izdajući odgovarajuće potvrde imaocima, te kopiranje i skeniranje dokumenata, fotografija i sl. koje bi imao bili voljni privremeno ustupiti BKC-u. Osobama koje na takav način omoguće realizaciju ovog projekta BKC će uručiti posebna priznanja.

Sa čime se trenutno raspolaže?

Trenutno, Zavičajna muzejska zbirka posjeduje kolekciju ratnih plakata, koje je ustupio g. Nijaz Omerović, akademski slikar iz Gračanice. U zavičajnom fondu Narodne biblioteke “Dr. Mustafa Kamarić” sačuvan je dio ratnih publikacija, odnosno nekoliko primjeraka ratnih listova koji su izlazili u Gračanici. To je ono što u inicijalnoj fazi može osigurati Bosanski kulturni centar, ali treba istaknuti da su pojedini građani i predstavnici boračkih organizacija već obećali ustupiti dio materijala; također, postoji načelna spremnost J.U. Muzej “Alija Izetbegović 1925.–2003.” iz Sarajeva da ustupi video-snimke intervju sa vojnim komandantima i glavnim nosiocima aktivnosti na odbrani Gračanice, snimljenih u okviru šireg projekta govorne historije Odbrambeno-oslobodilačkog rata koji se realizira u okviru ove ustanove. Sve to bi bilo upotpunjeno odgovarajućom tematsko-izložbenom prezentacijom, dok bi se ostali materijal sakupljao u narednom periodu.

Kakvi su i koliki troškovi i kako ih pokriti?

Ulazak u ovakve projekte podrazumijeva određene nužne troškove. U ovom slučaju, imajući u vidu da bi se sama postavka kolekcije i uređenje Spomen-sobe odvijalo u okvi-

ru redovne aktivnosti Bosanskog kulturnog centra, izbjegli bi se svi troškovi autorske prirode (stručna postavka, izrada izložbenih/informativnih panoa i materijala, dizajn i grafička priprema i sl.), tako da se podrazumijevaju uglavnom materijalni troškovi, koji se odnose na:

- Adaptaciju i uređenje prigodne prostora;
- Nabavku nekoliko izložbenih vitrina i drugog najnužnijeg namještaja;
- Štampanje, uramljivanje i postavljanje izložbenih panoa;
- Nabavku kancelarijskog materijala za arhiviranje dokumenata, te opreme za digitalno arhiviranje;
- Umnožavanje pozajmljenih dokumenata i fotografija;
- Štampanje pratećeg izložbenog materijala i vodiča.

Budući da je sa ovakvom vrstom projekata faktički nemoguće aplicirati na sredstva koja se dodjeljuju iz fondova viših nivoa vlasti (Federalno ministarstvo kulture) za promociju kulturnog naslijeđa i kulturne djelatnosti, inicijalna sredstva bi trebalo da osigura lokalna zajednica, a planirano je da se nosilac projekta obrati i sponzorima. Jedna od

moćnosti jeste da se u okviru Spomen-sobe otvori posebna knjiga ili postavi poseban pano sa imenima sponzora – utemeljitelja i pokrovitelja (ovisno o iznosu, odnosno vrijednosti donacije), koja će biti i trajno svjedočanstvo te vrste zalaganja.

SUMMARY

Memorial room of the Municipality of Gračanica 1992–1995–Preliminary design of the project

In this paper, the author has developed an initiative in the form of preliminary sketches to open the "Memorial room of the Municipality of Gračanica 1992–1995" which will collect and present the museum exhibits from the period of aggression on Bosnia and Herzegovina (1992–1995) from the wider area of the municipality of Gračanica. The aim is to preserve and build the culture of memories of that period of Bosnian-Herzegovinian history. It has been foreseen that this museum collection works under the umbrella of the Bosnian Cultural Center and will be located in the Cultural Center premises.

Keywords: Memorial room, municipality of Gračanica, culture memories, exhibits, museum collection.